

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Sebastiani Izquierdo Alcarazensis Societ. Iesv Regii
Senatvs S. Inqvisitionis Hispaniarvm Qvalificatoris, Et
Olim Complvti Sacrae Theologiae Professoris. Opvs
Theologicvm, iuxta atque ...**

Vbi De Essentia Et Attribvtis Divinis Vbertim Dissertivr ...

Izquierdo, Sebastián

Romae, 1670

Quæst. 4. In quibus potentijs, seu in quibus rebus libertas actus primi esse
possint.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77011)

conuenit ipsi actui secundo, consistitque in contingentia eius essendi, vel non essendi a causa quoad exercitium libera, ita esse potissimum, vt sine illa nulla aliarum possit consistere.

Diuisio 4.

33 Libertas actus primi præterea in metaphysicam, physicam, & moralem diuidenda est.

Nam coalescit, vt constat ex dictis, ex duabus potentijs proximis, quibus causa potens redditur ad ea duo extrema disunctim, respectu quorum est libertas. Et potentia sumpta vniuersim in eadem diuiditur membra; vt statimus in Pharo Scient. disput. 8. quest. 3. diuis. 5. Libertas itaque metaphysica est illa, qua causa ita potest alterutrum ex duobus extremis, vt ex neutro posito sequatur contradictio. Libertas physica est, qua causa ita potest alterutrum ex duobus extremis, vt ex neutro posito sequatur aliquid contra iura naturæ. Libertas denique moralis est, qua causa ita potest alterutrum ex duabus extremis, vt illius posito non sit nimum difficilis, aut non sit ex numero eorum, quæ nunquam, aut raro solent accidere. Inter quas libertates hic or'o est. Quod moralis sine physica, & metaphysica, & physica sine metaphysica subsistere nequeant. At vice versâ metaphysica sine physica, & moralis physica autem sine morali bene possunt existere.

34 Pari ratione diuidenda est necessitas actus primi in metaphysicam, physicam, & moralem. Tunc causa est determinata, seu necessitata metaphysice ad actum, vel ad omissionem, quando implicat contradictionem in actum non prodire, vel eum non omittere. Tunc physice est determinata, quando nequit actum non elicere, vel eum non omittere, quin ius aliquod, aut debitum naturale frangatur. Tunc denique moraliter, quando operari, vel omittere nimis difficile est, & raro, aut nunquam vitatum cum talibus, aut cum similibus circumstantijs.

35 Hinc constat, libertatem actus secundi eodem modo diuidendam esse in metaphysicam, physicam, & moralem; pariterque eiusdem actus necessitatem. Nam actus secundus aut est contingens metaphysice, aut physice, aut moraliter respectu ad causam proximam, a qua est; aut necessarius totidem modis. In qua contingentia eius libertas; & in qua necessitate eius necessitas consistit.

36 Vnum hic ad extremum animaduerto, non solum actum, per quem causa immediate exercetur, liberum esse libertate actus secundi, sed etiam liberum esse simili libertate effectum per actum productum, & quidquid actum, aut effectum necessario consequitur, quando cuncta hæc a causa libera in actu primo formaliter quatenus libera proueniunt, prout inferius suo loco explicabitur. Vbi pariter, debita proportione seruata, de necessitate actus secundi, & eorum, quæ necessario sequuntur ex illo, veniet philosophandum.

QVAESTIO IV.

In quibus potentijs, seu in quibus rebus libertas actus primi esse possit.

37 **Q**uia in plerisque difficultatibus deinceps excitandis, & decidendis circa libertatem actus primi eadem est ratio de libertate, contradictionis, quæ omnium potissima est, atque de reliquis commemoratis quest. 3. Idcirco compendij gratia de sola libertate contradictionis agam deinceps in speciali: quidquid autem circa hanc dicitur, pariter de reliquis intelligendum erit, seruata cuiusque proportione: quoties expresse discrimen aliquod non fuerit adnotatum. Ergo in præsentî dubitari potest primò; an solis potentijs, seu rebus casualibus dicta libertas competere possit; an verò rebus etiam non casualibus, quæ posse aliquid dicuntur quouis potentie genere. Quòd si solis causis libertas conuenire potest; secundo queritur, an omnibus omnino causis, an causis dumtaxat certi generis conuenire queat.

38 Pro resolutione suppono primò id, quod iam dixi, libertatem actus primi constari ex duplici potentia proximâ, qua redditur subiectum proximè indifferens ad actum, & ad actus negationem. Est autem potentia proxima illa, per quam subiectum immediatè respicit actum, illumque absolute, & simpliciter dicitur posse, quin aliud quidpiam desideretur, vt subiectum in actum prodeat, præter actum ipsum, iuxta vniuersè dicta in Pharo Scient. disput. 8. quest. 3. diuis. 6.

39 Suppono secundo, quoties plura subiecta ad eundem actum concurrunt, non posse vnum ad talem actum potentiam proximam habere, quin reliqua simul ad eundem habeant potentiam proximam. Otensum est id disput. 8. citatâ Phari quest. 5. proposit. 4. Ex quo planè sequitur, quoties simul cum eâ re, quæ dicitur libera, alia non libera ad eundem actum concurrunt, non posse non omnes omnino indifferentes proximè esse, scilicet potentes proximè respectu talis actus, & negationis eius, vt est indifferens, potensque proximè ad vtrūvis res ipsa libera. Vnde rursus sequitur manifestè, ad hoc, vt aliqua res sit libera libertate actus primi, non satis esse, quòd habeat illa quamlibet indifferentiam proximam respectu actus secundi, & negationis eius, sed aliud quidpiam præterea requisitum esse.

40 Quid ergo hoc? Sanè, quòd res, quæ libera appellatur respectu alicuius actus secundi, suapte naturâ & essentiâ, præ reliquis, quæ cum eâ concurrunt, domina sit, seu dominatiua, seu electiua talis actus, vel negationis eius, determinatiuaque subinde existentie aut vnius, aut alterius, atque adeò tractiua cæteras res, quæ secum concurrunt ad eam partem, quam ipsa elegerit. Demus vnum exemplum. Ad eundem actum liberum charitatis supernaturalis concurrunt effectiue voluntas, & habitus infusus, atque adeò tam voluntas, quam habitus proximè sunt potentes ad concurrendum, & ad non concurrendum.

currendum: ad concurrendum; quia de facto concurrunt; ad non concurrendum verò; quia possunt non concurrere, vt ponimus. Ecce hic vtraque ex his entitatibus in actu primo indifferens est proximè ad actum, & ad negationem actus. Et tamen certum est, voluntatem solam esse liberam respectu eius. Cur sic? Quia solius voluntatis potentia, non verò itidem potentia habitus, est respectu talis actus dominatiua, seu electiua, seu determinatiua, atque adeò se cum tractiua potentia habitus ad ipsius actus elicentiam, quando eam sponte sua eligit, seu determinat; aut ad oppositam omissionem, sine carentiam, quando sponte pariter sua eligit, determinatve ipso actu carere. Quòd si adhuc queras, quid sit in voluntate, præ habitu, esse dominatiuam, electiuam, seu determinatiuam, alterius ex extremis, ad quæ ambæ entitates indifferentes, & potentes proximè sunt, ad quorumque alterum ambæ simul concurrunt, se se per illud exercendo tanquam per actum vtrique communem. Respondeo id aliud non esse ab specialitate naturæ, siue essentiali differentiâ, quam habet voluntas, præ habitu; ratione cuius aliter voluntas, & aliter habitus ad eundem actum comparantur, siue per illum exercentur; voluntas quidem illum eligendo, & determinando; habitus verò eiusmodi electionem, ac determinationem sequendo: actusque ipse subinde diuerso modo, atque habitu, respicit voluntatem suapte naturâ, & è conuerso. Quemadmodum in entitatibus causæ effectiuæ, & materialis esse priorem effectiuam, & posteriorem receptiuam, respectu eiusdem entitatis actus, aliud non est ab earum essentijis specie inter se differentibus, ratione quarum diuersimodè comparantur ad talem actum; prior quidem efficiendo per illum, posterior recipiendo: ipseque actus respectu prioris est actio; respectu posterioris passio: diuersoque modo subinde respicit vnâ, atque alteram suapte naturâ. Multaque alia præterea possent adferri exempla similia.

Itaque, quoties complexum plurium entitatum, seu rerum proximè indifferens est respectu alicuius actus secundi, ad quem omnes possunt concurrere; si qua earum sola, præ reliquis, respectu talis actus, & eius carentiæ dominatiua, electiua, seu determinatiua est, vt explicuimus; ea sola est entitas libera; reliquæ non item. Vnde illi soli imputatur positio, vel ommissio actus, non verò reliquis. Tum ea sola dicitur determinare se ad actum, reliquæ verò ab illa determinari, & trahi. Consequenterque quantum omnes ad actum concurrant, neque actus vilo pacto esse possit sine concursu omnium; at sola entitas libera dicitur determinatiuè, sine electiue ad actum concurrere; subindeque causa esse, cur actus sit.

Ex quo sequitur; si in aliquo complexu plurium entitatum proximè indifferentium respectu vnius actus, ad quem concurrunt, non vna duntaxat, sed plures entitates sint libere suapte naturâ, quemadmodum explicatum est; tum sanè positionem, aut non positionem actus non vni soli venire imputandam, sed illis omnibus, à quibus æquè prouenerit eius electio, siue determinatio. Ex istis autem nulla dicitur aliam determinare, aut trahere, sed quænis determinabit se ipsam; qualibetque dicitur causare actum determinatiuè; atque adeò causa esse, cur actus sit. De hoc tamen casu plura infer-

rius suo loco dicenda sunt.

Quæ cum ita sint, consequitur planè, dicitur 43
plicem esse indifferentiam proximam rei respectu actus secundi; aliam rei liberæ, aliam rei non liberæ simul cum liberâ concurrentis ad eundem actum. Ex quibus sola prior est libertas actus primi hæcenus definita, & exposita; secus verò posterior. In exemplo enim nuper dato de voluntate, & habitu sola voluntas dicitur libera in actu primo; habitus verò non ita: tamen hic proximè indifferens sit etiam respectu actus, proximève potens ad illum, & ad carentiam eius. Igitur indifferentiam proximam entitatis liberæ indifferentiam appellabimus libertatis; alteram verò entitatis non liberæ vocabimus indifferentiam indeterminationis. Sed præter has duas, quæ proximæ sunt, alia remota indifferentia solet in rebus reperiri respectu suorum actuum, quæ indifferentia incomplectionis rectè dicitur: quia ortum habet ex defectu alienius complementi requisiti, vt res in suum actum prodeat, siue ad illum determinetur; qua ratione intellectus nudatus speciebus indifferens dicitur esse ad cognoscendum hoc, aut illud obiectum, donec, accedente specie, determinatur ad hoc potius cognoscendum, quam ad aliud. Pariterque in similibus. Iam ad resolutionem veniamus presentis questionis.

Propositio I.

Libertas actus primi in entitatibus 44
non causatiuis reperiri non potest.

Hæc propositio certissima est apud omnes. Et probari potest primò; quia entitas non causatiua, tamen per actum, cuius subiectum est, quodammodo exerceri dicitur, illum verò non ponit in naturâ rerum. Ergo talis actus nequit esse contingens respectu talis entitatis. Cum enim contingentia actus in eo consistat, vt possit esse, & non esse in naturâ rerum; sequitur planè, actum non posse esse contingentem respectu eius entitatis, à qua nequit poni, & non poni in naturâ rerum; cuiusmodi est entitas non causatiua. Ergo actus neque potest esse liber libertate propria actus secundi respectu entitatis non causatiuæ; quia libertas actus secundi sine contingentia eius nequit constare. Ergo entitas non causatiua non potest esse libera in actu primo. Libertas enim actus primi, & actus secundi viciissim colligatae sunt, vt constat. Secundò. Entitas libera in actu primo eius naturâ debet esse, vt sit electiua, seu determinatiua existentie, vel non existentie sui actus, atque adeò potens ponere, vel non ponere illum in rerum naturâ, prout ex dictis in præcedentibus constat. Sed entitas non causatiua sui actus non potest esse huiusmodi, vt est manifestum; cum ipsa nullo pacto possit facere, vt actus existat, vel non existat in naturâ rerum. Ergo entitas non causatiua nequam potest esse libera respectu actus, cuius potentia, siue subiectum est. Et quidem, si entitas non causatiua posset esse libera, posset, quin aliquid causaret, euadere digna laude, vel vituperio. Quod sanè quàm absurdum sit, ex terminis ipsis est cunctis ratione videntibus evidens. Mitto alia, ne detinear in re compertâ.

Itaque, etsi entitas non causatiua possit in 45
actu

actu suo primo indifferens esse respectu actus secundi indifferentia indeterminationis, aut incompletionis ab aliqua causa eiusdem actus determinanda, neutquam tamen potest esse indifferens indifferentia libertatis. Vnde concluditur, libertatem actus primi solis causis posse competere. Sed quibus causis?

Propositio 2.

46 Causæ intrinsecè componentes (si tamen eæ causæ propriè dicendæ sint) non possunt villo pacto esse liberæ respectu actus, seu effectus, cuius causæ dicuntur.

Est clarum. Quia pars, quæ cum aliâ parte mediâ vnione componit totum, non potest esse libera respectu vnionis iuxta doctrinam statutam propositi. 1. eo quod quatenus pars præcisè non est causatiua vnionis, per quam, vt per proprium actum vniri dicitur. Nec potest esse libera respectu totius, cuius causa dicitur. Cum hoc non aliter causet, quam communicando se vel præbendo se illi mediante vnione, in quo libertas esse non potest: quia in huiusmodi communicatione nil aliud intrat præter vnionem, quæ parti vnitæ non est libera, vt diximus, & præter entitatem partis, quæ sibi ipsi nequit esse libera, vt patet. Igitur pars componens totum, quæ causa intus in ea eius vocatur, non potest esse libera in esse talis causæ villo modo.

Propositio 3.

47 Causæ purè morales, quæ sine interuentu alicuius influxus physici sui se ipsis moraliter causant, nullatenus possunt liberæ esse in huiusmodi causatione.

Ratio est. Quia huiusmodi causæ non aliter causant effectum, quam mouendo, seu excitando potentiam physicam motione quadam, seu excitatione metaphoricâ omnino ab ipsis causis inebitabili; cum eam præsent per suam propriam entitatem, seu entitatem. Ergo nequeunt esse indifferentes, atque adeo neque liberæ respectu talis motionis; & consequenter neque respectu effectus. Confirmatur, & declaratur particulari exemplo cognitionis alicuius obiecti, quam pono ex sententia magis communi non physice, sed moraliter tantum causare actum amoris, quatenus scilicet se ipsa excitat, inclinât, seu mouet voluntatem ad talem actum, quem deinde voluntas sola per physicam actionem elicit. Tum sic. Huiusmodi excitatio quasi in actu primo antecedens ipsum actum amoris nihil indistinctum à cognitione, & à voluntate ipsa claudit. Ergo, posita cognitione, & voluntate, impossibile est, vt cognitio non excitet, seu moueat voluntatem ad actum amoris. Ergo talis excitatio, seu motio, quæ se habet ex parte actus primi, non potest esse libera cognitioni. Sed neque causatiua amoris in actu secundo potest illi libera esse; quia ad hanc nihil præstat cognitio præter illam motionem seu excitationem actus primi omnino sibi necessariam: eâ enim posita excitatione, quidquid physice fit, à solâ voluntate fit: ab actione

autem voluntatis extrinsecè denominatur cognitio causans moraliter eundem effectum; eo quod se ipsa voluntatem excitauit ad illum excitatione dictâ actus primi. Ex quo patet, causationem moralem respectu cognitionis esse denominationem semiextrinsecam, cuius cognitio nihil liberè ponit, quia non ponit se ipsam liberè, nec voluntatem, nec actionem physicam voluntatis, quæ sunt fundamentum ad a quatum huius denominationis. Vnde tandem concluditur, hoc, quod est, causare moraliter amorem, non posse esse liberum cognitioni: quia impossibile est, vt sit subiecto libera denominatio, cuius subiectum ipsum nihil ponit liberè. Quia autem ratione de cognitione philosophati sumus, eadem de obiecto cognitionis philosophandum est: hoc enim etiam est causa moralis simul cum cognitione, seu mediâ cognitione respectu amoris.

Ex quibus planè sequitur, neque causam⁴⁸ finalem, neque causam exemplarem posse esse potentias liberæ respectu effectuum, quorum dicuntur causæ: quia ad illum tantum concurrunt purè moraliter modo explicato. Superfunt igitur dumtaxat causa physica efficiens, & materialis etiam physica. De quibus restat examinandum, num possint esse liberæ. Et quæ ratione.

Propositio 4.

49 Libertas actus primi neuiquam competere potest causæ materiali, siue potentia passiuæ, qua passiuæ est.

Hanc propositionem docent Bellarm. lib. 3. de Grat. & liber. cap. 10. Soar. in Metaph. disput. 19. sect. 2. a num. 19. & tom. 1. de Grat. prolegom. 1. cap. 2. & Opusc. 1. de Concurfu Dei cap. 2. Hurt. disp. 15. de Anima sect. 1. Quiedo controuer. 12. de Anim. punct. 2. videturque esse de communi sensu Doctorum. Ab eâ tamen dissentit Arriaga. disput. 8. de Anim. sect. 1. & rursus tom. 1. in 1. 2. disput. 7. sect. 1. Vbi satis improprie distinguit duas potentias passiuas. Vnam, quæ præcisè recipiat formam, nullo modo eam causando, sicut materia, inquit, recipit animam rationalem, nimirum mediâ vnione. Aliam, quæ in se non solum recipit formam, sed verè eam causat, per passionem videlicet indistinctam ab actione causæ efficientis. Et primam quidem potentiam passiuam non causatiuam, dicit, non posse esse liberam, bene tamen secundam. In quo directe opponitur propositioni nostræ, & communi Doctorum sententia.

Quæ quidem imprimis probari potest ex Trident. sess. 6. can. 4. vbi, vt libertatem adstruat Concilium arbitrij humani, definit, cum merè passiuè non se habere; sed Deo vocanti cooperari. Quo apartè indicat, libertatem arbitrij sine effectiuo eius concursu subsistere non posse. Id quod etiam supponunt hæretici, quos Concilium damnat in hoc canone; fingentes voluntatem nostram merè passiuè se habere, vt consequenter possint asserere, eam non esse liberam in actibus suis. Respondet Arriaga; Concilium intelligi posse de potentia illâ passiuâ non causatiuâ, quam ipse fatetur non posse liberam esse, non verò de potentia passiuâ, quæ causatiua est. Verum interpretatio hæc non satis tuta esse videtur. Ob idque in eam inuehitur Quiedo supra. Quoniam

Concilium de eâ potentia passiva loquitur, quæ talis vocatur communiter à Philosophis. Hæc autem est, quæ mediâ passione recipit effectum ab agente; eoque iure dicitur causare illum; quia recipiendo, & veluti sustentando actionem agentis ad productionem iuvat talis effectus. Aliâ verò potentia passiva non causativa aut prorsus est commentitia, aut valde improprie dicitur potentia passiva. Materia enim, dum animæ rationali unitur, valde improprie dicitur ab Arriaga recipere animam ipsam mediâ unione: quis enim hæcenus unionem passionem appellavit? Tum, sicut anima materiæ unitur, sic materia unitur animæ eadem unione. Ergo æquè dicitur materia recipi in anima per unionem, ac dicitur anima recipi in materiâ. Quod tamen inauditum est. Stet ergo, Concilium de potentia proprie passiva loqui, quæ causa est effectus in se recepti, de hacque supponere in dicto canone, non posse esse liberam respectu effectus, quem in se patitur, seu recipit ab alio agente.

51. Secundò probatur propositio auctoritate Philosophorum præsertim Aristotelis, qui per potentiam agendi, & non agendi libertatem declarant. Ait enim Aristot. lib. 1. Magn. Moral. cap. 9. in nostro arbitrio esse bona, malaque facere. Quod latè prosequitur lib. 3. Ethic. sed specialiter cap. 5. Sentit ergo, in sola potentia activa posse esse libertatem. Deinde id ipsum confirmat fuse Soar. supra ex Scripturâ, & Patribus. Quæ probatio apud eum videri potest.

52. Venio ad rationem. Quæ quidem non facile assignabilis est; cum propositio, de qua agimus, potius sit per se nota, quàm per aliud quidpiam probabilis. Nam incapacitas libertatis proprietatis est immediata potentia passiva, quàm is dumtaxat plene assequi potest, cui natura potentia passiva probè perspecta est. Eâ tamen, quoad eius fieri potest, probatur primò. Quoniam ex vna parte passum nil sine concursu agentis præstare potest ad effectum, ut notum est. Ex aliâ parte concursus agentis prior est ex suo conceptu, quàm concursus passivi. Ergo impossibile est, ut agens per passum determinetur ad operandum: potius passum suapte naturâ determinatur ab agente. Ergo passum nequit esse potentia libera respectu passionis. Quia de ratione potentia libera est, ut determinetur à se, determinetque reliqua comprincipia; nec potest ab aliquo eorum determinari iuxta dictum. 40. Dico autem, concursum agentis esse priorem ex suo conceptu concursu passivi, non quidem prioritatem reali; (quia quæ sunt realiter idem, ut sunt actio, & passio, nullum ordinem realem habere possunt); sed prioritatem rationis cum fundamento in ipsâ re, per quam apprimè natura eius notificatur. Actio namque prius concipitur egredi ab agente, quàm recipiatur in passivo; sicut omnis datio prius esse concipitur, quàm acceptio, siue receptio: nec vice versâ concipi possunt, nisi prorsus temerè, & gratis. Unde constat, passionem ut talem talis esse naturæ, ut nequeat cum fundamento concipi ut determinativum agentis; adeoque nequeat esse libera comparatione passivi.

53. Secundò. Passio ex conceptu suo non egreditur à passivo; sed potius illi advenit ab extrinseco, nempe ab agente; eatenusque à passivo causari dicitur, quatenus in ipso recipitur, & quasi

sustinetur. Ergo intelligibile non est, quòd passum cohibeat se à patiando, atque ita impediat actionem agentis, aliàs de suo, seu, quantum est ex se, in actu primo determinati ad agendum. Quia nihil potest cohibere, & quasi intra se retinere id, quod ab illo non egreditur, sed aliunde advenit. Ergo non est in potestate passivi pati, aut non pati; atque adeò neque in illo potest esse libertas. Nec dici potest, passum non per modum cohibentis passionem, sed per modum resistentis illam, seu prohibentis, posse actionem agentis impedire. Quia prohibitio, aut resistentia non datur, nisi ubi adest extremorum oppositio, seu impossibilitas. Constat autem substantiam passivi non esse oppositam actioni, cum sit indifferens ad illam.

54. Tertio. Quamvis supra actiones alterius potentia possit in aliqua entitate dominium esse, uti est in nostrâ voluntate respectu actionum potentia locomotiva; at supra passiones ab extrinseco provenientes neutiquam videtur posse dominium esse, uti in nobis non est de facto; qui licet possimus prohibere per actum voluntatis, ne corpus motum agat, & moveatur; at nequaquam prohibere possumus, ne corpus ab extrinseco impellente patiat motum. Igitur, licet possit esse entitas habens dominium supra proprias actiones; non tamen videtur possibilis entitas, quæ habeat dominium supra passiones impresas ab agente extrinseco, vel ab ipso imprimendas.

55. Quarto. Passum perinde causat effectum mediâ passione recipiendo, & sustentando illum, veluti ne cadat in nihilum, atque unum corpus aliud graue sustentat, ne cadat in profundum. (Per hoc enim phantasma sensibile proprius conceptus passivi eiusque causalitatis exprimitur). Sed in possibile prorsus est, ut corpus unum sit liberum præcisè ad sustinendum aliud, vel non sustinendum pro nullo suo, ut ex se patet. Ergo etiam est impossibile, ut passum sit liberum præcisè ad patiendum, & non patiendum effectum. Mitto alia. Nam, si quis benè percalleat naturam passivi, & naturam libertatis, clarè concipiet, non posse passum liberum esse, ut dicebam supra; sin minus nullis argumentis convinci poterit. Quæ in hac materiâ evidentiora non sunt, quàm, quæ exhibuimus.

56. Obijci potest pro sententiâ oppositâ. Causa materialis est verè causa in effectum influens, adeò, ut effectus non minus impediri possit defectu influxus causæ materialis, quàm defectu influxus efficientis. Ergo ea potest esse libera, sicut efficiens. Nego consequentiam. Quia causa materialis magis imperfecta causa est, quàm, ut libera possit esse. Efficiens verò, cum sit longè perfectior, optimè potest esse libera. Quod vel exinde etiam apparet; quia fieri potest, ut efficiens aliquid sine subiecto causet per creationem: at passum sine efficiente causare, impossibile omnino est. Quo fit, ut passum ex genere suo velut iuamen quoddam sit efficientis; non verò vice versâ. Unde magis etiam liquet, passum non posse esse liberum, sicut efficiens. Nec refert, posse impediri effectum defectu passivi. Quia etiam potest impediri effectus defectu subiecti cuius est modus; tum defectu conditionum requisitarum. Cum tamen his effectus non possit esse liber; eo quòd non sunt causæ eius.

Propositio 5.

57 Libertas actus primi in solâ causâ efficiente physica reperiri potest.

Hæc propositio constat ex dictis. Certum enim est, imo de fide, libertatem alicui entitati competere, nempe voluntati humanæ, angelicæ, & diuinæ; quas, infra ostendemus, esse entitates liberas. Sed nulla alia entitas potest libera esse, præterquam causâ efficientis physica, vt hæcenus probatum est. Ergo sola entitas causâ efficientis physica potest esse libera.

58 Obijces. Voluntas diuina non est efficiens causa respectu amoris liberi Dei. Ergo de ratione entitatis libera non est esse causam efficientem. Respondeo primo, si voluntas diuina nullatenus est causâ efficiens amoris liberi, multo minus esse causam eius in alio genere. Vnde argumentum, si quid probat, probat quidem libertatem entitati nullâ ratione causatiuâ posse competere. Quod est absurdum, & a nemine admissum. Respondeo secundò, amorem liberum Dei sine aliqua causalitate effectiua non posse consistere, vt infra disput. 31. ostendemus. Quod vel ex doctrinâ huius questionis confirmandum erit non leuiter.

59 Cæterum, quia causâ efficiens varias sub se continet species, videndum superest, an intrinsecum earum possint causæ libera reperiri. Duplex imprimis est causâ efficiens. Alia intentionalis. Alia non intentionalis. Intentionalem voco illam, cuius effectus est actus aut cognoscendi, aut appetendi, qui actus dici solent intentionales. Non intentionalis est ea, cuius effectus est aliud quidpiam. Ergo intra genus causæ intentionalis certum est causam appetitiuam, quæ cognitione ducitur ad operandum, posse esse liberam, vt patet in voluntate humanâ, angelicâ, & diuinâ. Restat examinandum, an sit possibilis causâ efficiens cognoscitiua libera per se in cognoscendo. Tum etiam causâ non intentionalis.

Propositio 6.

61 Existimo, causam cognoscitiuam per se liberam in cognoscendo non esse impossibilem.

Cuius sententiæ est Arriaga disput. 8. de Anima sect. 2. subsect. 3. licet oppositam videatur docere Soar. disput. 19. Metaph. sect. 5. à num. 11. Probatur propositio primò. Quia, quemadmodum causâ appetitiua per cognitionem redditur proximè libera ad appetendum, vel non appetendum obiectum propositum: ita causâ cognoscitiua per vnâ cognitionem potest reddi proximè indifferens ad eliciendam aliam circa obiectum propositum; adeoque possibile est, vt sit radicaliter libera. Secundò. Intellectus noster iudicat liberè multa obiecta, circa quæ euentiam non habet, libertate à voluntate participatâ, vt apud omnes certum est. Ergo est possibilis intellectus, qui simili modo iudicet liberè ex libertate propria. Sicut enim intellectus noster à voluntate determinatur, vt obiecto credibili sibi proposito aut assentiatur per actum fidei, aut non assentiatur: (ob idque ad actum fidei diuinæ ex-

polcitur à Theologis pijs voluntatis affectus; qui liber est, & meritorius): sic etiam dari poterit intellectus, qui pari ratione à se ipso liberè determinari possit ad assentiendum, vel non assentiendum alicui obiecto sibi proposito. Tertio. Sicut voluntas per præuiam obiecti propositionem partim inuenitur ad actum circa tale obiectum eliciendum, & partim retrahitur ab illo, vt explicabitur inferius; ob idque est libera in actu primo. Ita intellectus obscure, & abstractiue cognoscens per obiecti propositionem præuiam potest partim induci ad iudicandum illud, & partim retrahi à iudicio. Ergo potest pari ratione liber esse. Porro intellectum aliquem posse partim induci partim retrahi à iudicio manifestum est. Id enim de facto experimur in intellectu nostro; tametsi hic non à se, sed à voluntate determinetur.

Hæc probant, posse dari intellectum liberum respectu cognitionis obscuræ. Quoniam cognitio, respectu cuius datur fundamentum vniuersali, alterumque retrahens intellectum non potest non esse obscura iuxta ea quæ latius tradita sunt in Pharo Scient. disput. 4. & sequentibus. Talia enim fundamenta, cum sint opposita, vt supponimus, vicissim se impediunt, obrunduntque, quod attinet ad gignendam euentiam & quæ semper progignerent euentiam iudicia, coniuncta nullatenus queunt. Superest igitur difficultas, an possit dari intellectus liber respectu cognitionis euentis, ad quam determinatè inclinatur, quantum est ex parte obiecti, sine fundamentorum, ipse verò ex natura sua indifferens sit ad eliciendam illam, aut non eliciendam. Certe talem intellectum impossibilem esse. Quia non potest causâ vlla per suam entitatem præcisè manere indifferens atque adeo liberam ad vtumuis, quando per aliquid præuium, & sibi adiunctum reddita est in actu primo determinata ad vnum. Ob id enim voluntas nostra, etsi alioquin sit in se causâ libera, manere non potest libera ad id, ad quod per aliquid sibi adiunctum determinata redditur in actu primo; prout ex dicendis in sequentibus apparebit.

Hoc vnum modò circa datam propositionem animaduerto, libertatem, quam adscribimus intellectui possibili, posse esse libertatem perfectam, hoc est, sufficientem ad meritum, & demeritum, seu ad imputationem actus; eo quod talis intellectus cum cognitione, & aduertentiâ ad actus moralitatem poterit operari, prout ad talem libertatem requisitum est, & sufficiens iuxta doctrinam, quam trademus circa propositionem sequentem.

Verum contra præsentem obijci potest ex Soar. Quamuis idem obiectum voluntatis possit esse bonum, & malum secundum diuersas rationes, sine respectu: attamen idem obiectum intellectus non potest esse verum, & falsum: quia veritas (secus ac bonitas) consistit in indissolubili. Ergo, quamuis voluntas possit esse libera propter eam indifferentiâ obiectiuam, quæ nascitur ex bonitate, & malitiâ obiecti propositi: intellectus tamen non poterit villo modo esse liber: quia deest illi indifferentiâ obiecti. Respondeo; etsi re ipsâ non possit esse obiectum verum, & falsum, posse tamen ab intellectu apprehendi sub fundamentis oppositis, quorum vnum inclinatur ad iudicandum, id esse verum, alterum autem inclinatur ad iudicandum, id esse falsum.

falsum. quod quidem de facto contingit in intellectu nostro, etque sufficiens ad libertatem iudicij, siue ea ex libertate propria intellectus proveniat, ut nos contendimus, esse possibile, siue ex libertate potentia alicuius imperantis, ut accidit in nobis de facto.

64 Secundo obijcitur. Actus intellectus non potest esse voluntarius prout ab intellectu. Ergo nec, prout ab illo est, potest esse liber. Hæc dissensio est de nomine. Si voluntarium sonat, quod est a voluntate, siue a potentia volitiva, fateor, actum intellectus non posse esse voluntarium respectu intellectus. Hoc tamen non obstat, quominus possit esse liber. Si tamen voluntarium sonet spontaneum, siue ortum a principio se se ipsum determinante, actus intellectus hoc ipso, quod sit liber, voluntarius erit hoc sensu.

65 Tertiò obijci potest. Si intellectus potest formaliter esse liber. Ergo talis erit de facto intellectus noster aut spectatus præcisè, & secundum se, aut ut coniunctus cum voluntate, quæ fuit sententia Durandi in 2. distinct. 24. quæst. 3. reiecta ab omnibus Theologis. Nego consequentiam. Quia, non, quidquid est possibile, confestim existit de facto. De facto autem intellectum nostrum non esse liberum ex se, imprimis constat propter auctoritatem omnium id contra Durandum attestantium. Deinde videtur constare experientiâ ipsâ, communique hominum sensu: qui, dum interrogantur, cur iudicant eam, quæ liberè iudicant, respondent, se illa iudicare, quia volunt. Qua responsione insinuat, libertatem iudicij liberi à voluntate promanare, non ab ipso intellectu. Tum experiri in nobis videtur, nos actibus voluntatis iurare intellectum, ut iudicet ea, quæ obicere proponuntur: quia actus superflue intenerent, si intellectus in se esset liber, & à se ipso posset ad iudicium determinari. Præterea soli voluntati tribuitur in Scripturâ libertas 1. ad Corinth. 7. *Non habens necessitatem sed, potestatem habens suâ voluntatis.* Ratio item meriti omnis, & demeriti voluntati attribuitur. Et Trident. sess. 6. cap. 5. docet, hominem se moveri ad iustitiam liberâ suâ voluntate. Patres etiam antiqui totam libertatem arbitrij nostri in voluntate ponunt, dum eam solum vocant potentiam liberam, ut videri potest in August. lib. 3. de Liber. arbit. cap. 1. & sequen. & lib. 5. de Civitate cap. 9. Ambros. lib. 2. de Fide cap. 3. Damasc. lib. 2. de Fide cap. 25. Denique, si intellectus noster esset liber, non opus esset pio voluntatis affectu ad credendum. Quod est contra omnes Theologos, & contra plures Patres talem affectum adstruentes ut quid ad credendum necessarium. Qualiter etiam videtur adstrui in Concilio Arauciano can. 5. ut laudis traditur in materiâ de fide. Quæ quidem omnia satis abundè monstrant, intellectum nostrum non esse liberum per se. Necunde tamen videtur constare posse, esse impossibilem aliquem intellectum, qui per se, siue ratione sui sit liber.

Propositio 7.

66. Causa non cognoscitiva non potest esse libera libertate perfectâ, hoc est, libertate sufficiente ad meritum, aut demer-

ritum, siue ad imputabilitatem moralem actus.

Ratio est. Quia sine cognitione moralitatis actus nequit ipse evadere moralis, siue moraliter imputabilis, hoc est, moraliter bonus, vel malus, dignusque subinde laude, vel vituperio. Ob id enim, qui opus efficit, aliàs ex specie suâ pravam, nec tamen ad pravitatem advertit, vel illam ignorat, non peccat, nec dignus efficitur vituperio, etiam si libera sit illi substantia operis. Idemque est de opere bono liberè præstito, cuius bonitas ignoratur; ut latius traditur à Theologis in materiâ de bonitate, & malitiâ. Etenim, ut actus sit moraliter imputabilis causa, non satis est, ut sit liber quoad entitatem physicam, sed requiritur, ut etiam sit liber quoad moralitatem. Quoad hanc autem non aliter dicitur liber esse, nisi quia procedit liberè a causâ cognoscente, & advertente eiusmodi moralitatem. Tanti autem interest ad actus imputabilitatem moralem hæc moralitatis veluti reflexa cognitio, ut qualis cognoscitur ab operante actus, qui fit, in esse moris, talis omnino evadat re ipsâ, siue cognitio sit vera, siue sit falsa. Vnde, si ego putem, esse peccatum id, quod liberè præstito, reus peccati fio, & vituperio dignus; tamen opus meum ex specie suâ potius sit virtus digna laude. Similiter dignus efficior laude, & præmio efficiens opus, aliàs vituperabile, & pravam, si ego delusus existimem, illud bonum esse, & laudabile.

67 Hinc sequitur, non quamlibet causam quomodolibet cognoscitivam posse esse liberam hac libertate perfectâ, quam explicuimus, sed eam dumtaxat, quæ ratione ducitur, seu cognitione rationali. Porro enim ratio, siue rationalis cognitio in eo potissimum consistit, ut per eam attingatur actuum moralitas, hoc est, bonitas, aut malitia moralis, prout oportet ad earum imputationem. Ex quo rursus efficitur, bruta animalia, tamen si sint entia cognoscitiva, nequam posse esse libera huiusmodi libertate perfectâ; nimirum, quia non sunt rationalia, utpote inepti prorsus ad cognoscendam moralitatem actuum. Vnde præterea colligi potest, cur pueri ante usum rationis, tum etiam somniantes, & amentes peccare non possint, aut aliquid laude dignum præstare: cum tamen negari non posse videatur, eos aliquem usum libertatis habere. Huius, inquam, ratio ea est, quia pueri, amentes, & dormientes nequeunt moralitatem suorum actuum animadvertere, prout oportet ad moralem eorum imputationem: etiam si probè interdum percipiant physicas rerum convenientias, atque disconvenientias. Et ideo, dum sunt in eo statu, usum rationis impeditum habere dicuntur: quia dictam actuum moralitatem percipere nequeunt, eâ saltem perfectione, quæ ad eius imputationem requiritur: atque adeò non sunt liberi libertate perfectâ dictâ. Cæteroque libertate imperfectâ non sufficiente ad moralem imputationem, quæ sola physica operatio, secus moralitas eius, libera evadit, non videntur omnino destituti. Quis enim dicat, puerum ante septennium (quousque ad vitium, & ad virtutem ineptus est) nullam omnino actionem liberam exercere? Cum tamen constet, illum multa ante id tempus ex electione agredi, ex præviaque consultatione, tum etiam in eâ tenerè atate sæpe consilio duci, exhortatione, comminatione, promissione, repre-

herfione, quæ manifesta libertatis indicia funt. Atque ita doctrinam hanc de pueris, & amentibus perpicue tradit P. Molina 1. par. quæst. 14. artic. 13. disput. 2. S. *Quo loco*, pro qua etiam refert Vi-
toriam.

68 Aduerte hic, libertatem, quam perfectam vocamus, communiter appellari libertatem moralem; eo quod veratur etiam circa moralitatem actus, ad illi usque imputabilitatem conducit. Altera verò libertas imperfectior dicitur libertas purè physica: quia respicit dumtaxat physicam actus entitatem; ad eiusque proinde moralitatem, siue imputabilitatem moralem satis non est. Quæ sunt appellationes diuersæ ab alijs, quas supra posuimus num. 33. dum libertatem vniuersè partiti sumus in metaphysicam, physicam, & moralem. Ob id, ne æquiuocatio terminorum confusionem pariat deinceps, ex hisce duabus libertatibus primam vocabimus libertatem aptam imputationi morali; secundam verò eidem ineptam.

69 Constat itaque libertatem aptam imputationi morali in solis causis rationalibus reperiri posse. An verò in causis cognoscitiuis non rationalibus libertas imputationi morali inepta inueniri queat, suam habet dubitationem. Censeo esse possibilem causam cognoscitiuam non rationalem liberam eâ libertate. Quoniam talis libertas à causâ cognoscitiuâ non rationali non videtur aliena. Vt enim in pueris, & amentibus, est non sint rationales pro eo statu; eo quod non possunt vti vsu rationis, optimè nihilominus concipiunt huiusmodi libertas imputatione morali inepta iuxta ea, quæ dicebamus nuper; ita etiam in causis, quæ absolute, & in omni statu rationales non sunt, optimè poterit concipi libertas dicta. Nihil enim videtur interesse, vtrum ineptitudo ad ratiocinandum oriatur ex impedimentis extrinsecis, vti accidit in pueris, & in amentibus, vtrum verò ex ipsâ naturâ rei: quandoquidem ad exercitium prædictæ libertatis actualis ratiocinatio necessaria non est. Quomodo autem in brutis, quæ causæ sunt cognoscitiuæ non rationales, nulla, ne inepta quidem imputationi morali, reperitur libertas, vt fert communis Theologorum, atque Philosophorum sententia inferius à num. 76. exponemus. Modò vero examinandum superest, an causâ nullo modo cognoscitiuâ possit aliquo modo libera esse.

Propositio 8.

70 Existimo causam nullo modo cognoscitiuam nullam libertatem, adhuc imputationi morali ineptam, habere posse.

Ita tenet, vt certumque supponit Bellarm. lib. 3. de Grat. & liber arbitr. cap. 15. Probari autem potest primò; quia libertas quæcumque ea sit, perfectius quid videtur esse, quam vt causâ non cognoscitiuâ conuenire possit. Nec satis bene videtur percipi, quo pacto causâ, quæ nullâ cognitione ducatur ad operandum, possit in suâ potestate habere operationem ita, vt à se ipsâ, sponteque suâ valeat ad operationem ipsam, vel ad omissionem eius determinari, prout ad libertatem requiritur.

71 Secundò; quia, vt constat ex dictis principio huius quæstionis, de conceptu causæ liberæ est, esse electiuam inter extrema, respectu quorum li-

bera est. Electio autem inapte naturâ, & essentiâ præsupponit in eligente, à quo fit, cognitionem eorum extremorum, inter quæ fit, vt iatis, superque est per se notum. Igitur causâ non cognoscitiuâ nequit esse electiuâ; & consequenter neque potest libera esse.

Tertiò; nam, etiam si voluntas de suo fit causa libera, respectu eorum, quæ citra omnem sui cognitionem ab ipsâ proteniunt, nullam exercet libertatem: ob id enim quando elicit actum, re ipsâ malum ignorans, cum malum esse, malitia actus ei non est libera, nec imputabilis iuxta dicta circa proposit. 7. & quod ex actu ipsi libero præcognitus, talis effectus non est ei liber, vti esset, si præcognitus esset: sic liberè proijcienti sagittam, per quam re ipsâ fit homicidium, liberum hoc est, & imputabile, si ex sagittâ suâ actu sequuturum prænouit, si verò non prænouit, nequaquam. Igitur ea dumtaxat cadunt sub libertate causæ, quæ cauent sub illius cognitionem: nihilque proinde potest liberè nasci à causâ nihil cognoscente. Quod est, causam non cognoscitiuam non posse esse liberam.

Quartò; quia ad libertatem actus primi necessarium est proculdubio, vt causâ partim inducatur ad actum secundum, & partim retrahatur ab illo; ob id enim motus primò voluntati nostræ non sunt liberi; quia non est, quod pro tunc eam retrahat ab illis. Induci autem, & retrahi simul causam in actu primo ad eundem actum secundum, nullatenus per aliud quidpiam fieri posse videtur, quam per cognitiones representantes partim bonum, & partim non bonum ipsum actum secundum. Itaque per ista omnia simul sumpta satis videtur comprobari, causam nullo modo cognoscitiuam nullâ libertate posse esse liberam, vt propositio nostra fert.

Ex dictis igitur in tota hac quæst. concluditur, libertatem actus primi in solis causis effectiuis physicis, ipsique aliquo modo cognoscitiuis reperiri posse. Secus in causis nullatenus cognoscitiuis, quantumuis sint illæ causæ effectiue physice. Ex cognoscitiuis autem solæ rationales possunt habere libertatem perfectam aptam morali imputationi. Libertas verò minus perfecta morali imputationi inepta, qualis reperitur in pueris, & in amentibus carentibus vsu rationis, in causis etiam non rationalibus, cognoscitiuis tamen, reperiri valet, iuxta dicta circa proposit. 7. Vnde sequitur, præter causas effectiuas cognoscitiuas, ceteras omnes eò ipso non liberæ, sed necessarias prorsus esse debere, ita, vt illis repugnet penitus, liberè suos effectus causare.

Sed obseruandum tamen est ad extremum huius quæstionis primò; libertatem perfectam siue aptam morali imputationi de facto reperiri Deo, in Angelis, & in hominibus. Quod & certum secundum fidem, & secundum rationem naturalem perspicuum est, vt suis in locis monstrant Theologi. Videantur dicenda à nobis de Libertate Dei infra disput. 31. quæst. 3. De libertate autem Angelorum, quæ docet S. Tho. 1. par. quæst. 59. artic. 3. ibique eius Expositores. Soar. lib. 3. de Angelis cap. 2. & alij in Tract. de Angelis. Et de libertate hominum, quæ tradunt Soar. disput. 19. Metaph. sect. 2. Bellarm. lib. 3. de Grat. & liber. arbitr. cap. 15. & lib. 4. à cap. 5. Quid, controuert. 12. de Anima, punct. 1. Carle-

Carleton. 1. par. disput. 85. per totam, & alij ab eis citati.

76 Secundo obseruandum est; licet ex causis cognoscitis non rationalibus aliqua possibile sint libera libertate imperfecta, siue morali imputationi inepta, vt diximus num. 69. aliquas tamen esse etiam possibile non liberas, sed prorsus necessarias. Nam, tales causae sunt de facto bruta animalia. Quae, cum cognoscitua sint, nullatenus libera sunt, vt docent Aristot. lib. 3. de Anim. text. 157. & lib. 7. Politic. cap. 13. Greg. Nylen. lib. 1. de Philosoph. cap. 1. & lib. 5. cap. 4. omnesque Theologi atque Philosophi, testante Bellarm. lib. 3. de Grat. & liber. arbitri. cap. 15. nuper citato. Id quod ex Scriptura sacra colligitur dicente Psal. 31. *Nolite fieri, sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus.* Scilicet vt est in hominibus arbitrio coniunctus. Et Psal. 48. *Comparatus est iumentis insipientibus.* Videlicet propter defectum electionis cordatae in operando; quam quia non habent iumenta defectu rationis, & libertatis, insipientia dicuntur.

77 Et quidem, non esse in brutis libertatem aptam imputationi morali defectu rationalitatis, iam diximus num. 67. Deduciturque manifeste ex principijs fidei. Nam, si eiusmodi libertate potirentur, vitij, & virtutis capacia essent, atque adeo meriti, & demeriti. Quod cum Catholica fide nullatenus coherere potest. Sed neque est, cur illis libertas aliqua imputationi morali inepta tribuatur. Quoniam, quaecunque in operationibus brutorum sub experientia cadunt, sine vilo genere libertatis exerceri possunt. Quoniam enim appetitus eorum ad multa indifferens videatur, eoque titulo speciem quamdam, ac veluti vmbra libertatis videantur pra se ferre: tamen eiusmodi indifferentia per naturalem sensum cognitionem, perque natium eorum instinctum necessario determinatur. Quo fit, vt omnia animantia eiusdem generis, quae eodem subinde gaudent instinctu naturae, semper eodem modo operentur. Itaque perfectio libertatis nulli enti de facto sine idoneo fundamento tribuenda est. Ad tribuendam autem bestijs aliquam quantumuis minimam libertatem, nullum est fundamentum idoneum.

78 Nec mirum, quod intra genus causarum cognoscituarum non rationalium possibile censentur a nobis iuxta dicta alia libera, alia non libera: cum ratione differentiarum ita possint esse perfectione inaequales, vt alijs perfectio libertatis conueniat, alijs non item: etsi vtraque in operando cognitione dicantur. Possibile enim haud dubie est, quod alia talis sint naturae, vt, stante qualibet sufficiente propositione obiecti, a suo instinctu, siue natia inclinatione ita necessario in illud ferantur, vt non possint non ferri. Alia vero talis naturae sint, vt, stante pariter qualibet sufficiente propositione obiecti, ita indifferenter ferantur in illud, vt possint non ferri pro nutu suo.

79 Tertiò obseruandum est, iuxta sententiam magis communem nequaquam esse possibilem causam cognoscituum rationalem, quae libera non sit. Quod sentit Damasc. dum lib. 2. de Fide cap. 3. inde probat, Angelos arbitrij libertate prados esse, quia rationales sunt. Vniuersaliterque subiungit, *Id omne quod ratione vitur, libertate quoque pradium est.* Et infra cap. 18. ait, *Omni rationali naturae omnino instita est libertas potestatis voluntas.* Ad quid enim haberet ra-

tionale, si non liberè vitetur? Et consentire videtur Gregor. Nylen. lib. de Oratione domin. orat. 4. dum ait, *Deum effecisse, vs animi libero quodam arbitrio, atque proposito vegatur, quidquid ratione pariter, ac mente honoratum est.* Atque id ipsum insinuant multi alij Patres, quando liberum Angelorum arbitrium adstruunt. Tenet autem hanc sententiam expressè Soar. lib. 3. de Angelis cap. 2. Pro eademque tacite saltem videntur stare, quotquot censent, impossibile esse naturam intellectuam, quae non sit volitua; quos infra disput. 3. 1. quaest. 1. referemus. Sunt tamen, qui putent apud Soar. ibi num. 6. naturam intellectuam non liberam possibilem esse. Pro qua sententia stabunt haud dubie, qui censent, esse possibilem naturam intellectuam, quae non sit volitua. Quod tenet, & late defendit Ariaga disput. 2. de Anim. sect. 4.

Ego arbitror primò, si rationale strictè sumatur, ens rationale non liberum planè esse impossibile. Quia rationale strictè sumptum capacitatem denotat proculdubio operandi contentaneè ad rationem cum imputabilitate morali, atque adeo benè moraliter, quod sine libertate subiecti, quod rationale dicitur, nullatenus stare potest, vt ex se, & ex dictis est manifestum. Et fusè suo loco explicabitur. Et hoc sensu accipio testimonia Patrum commemorata. In quo citra omne dubium verissima sunt. Praeterquam quod illi fortasse dumtaxat loquuntur de facto. Certumque est, nullum rationale esse de facto, quod non sit liberum.

Arbitror secundò, si rationale latius sumatur pro eodem ac intellectuam, non videri impossibile ens rationale, siue intellectuam non liberum. (Idque, supposito etiam cum communi, intellectuam non volituum impossibile esse). Primò quidem; quia natura intellectuam non libera nullam videtur secum ferre contradictionem: nec eam efficaciter probant argumenta, quae ad id inducit Soar. vbi supra, vt consideranti innotescet, Ergo neque videtur esse, cur impossibilis censeatur. Secundò; quia de facto datur appetitus brutorum non liber, etsi in operando ducatur ille per cognitionem sensitiuam. Ergo de possibili dari poterit voluntas non libera, etsi in operando ducatur illa per cognitionem intellectuam. Quod ipsum erit, dari naturam intellectuam non liberam. Quoniam enim per intellectuam non possint non saepe proponi voluntati opposita obiecta, nihil vetat, quod ea talis naturae sit, vt ferri nullatenus possit, nisi in efficacius propositum, in efficacius autem propositum non possit non ferri, in nullumque consequenter liberè ferri possit. Appetitui quippe brutorum saepe etiam citra dubium proponuntur obiecta opposita, & tamen sine libertate fertur semper in id, quod fertur; quia ferri nequit, nisi in propositum efficacius, & in illud nequit non ferri. Tertiò; quia, stantibus in nobis quibusuis intellectioibus, alijs, quantum est ex se, idoneis ad libertatem cuiusuis actus, possibile est nihilominus, quod voluntas nostra per aliquid aliud sibi adiunctum, seu posituum, seu negatiuum sit ad talem actum, aut ad eius omissionem necessitata, vt est certum. Sed est possibilis voluntas habens per suam essentiam, quod per aliquid sibi adiunctum haberet in tali casu voluntas nostra. Ergo est possibilis voluntas necessitata per suam essentiam ad quemuis actum, aut omissionem eius, stantibus quibusuis intellectuibus

bus, aliis; quantum est ex se, idoneis ad talis actus libertatem. Quod ipsum est, possibile esse naturam intellectivam, & volitivam, & nihilominus per suam essentiam ad nullum actum liberam.

82 **Q**uarto observandum est, eas causas absolute liberas dici, quae liberè operari possunt per aliquos actus, et si possint etiam per alios necessariò operari. Cuiusmodi sunt causa libera, quae de facto dantur. Eas verò causas dici absolute necessarias, quae liberè operari nequeunt per vllum actum. Quales sunt causa naturales de facto item existentes. Vnde patet, posibles esse causas, quae tum liberè tum necessariò operari possunt. Et causas, quae necessariò tantum operari valent, secus liberè. Superestque dubitandum subinde, an è conuerso sint posibles causa, quae liberè tantum operari valeant, secus necessariò. Circa quod dubium certum est, non esse possibilem causam, quae tam per actum negativum, quam per positivum debeat se liberè exercere, nec necessariò possit. Cum enim omnis causa possibilis ad se exercendum per actum positivum egeat concursu Dei, & Deus illi talem concursum negare possit, quo negato, ad actum negativum oppositum manebit illa necessitata, consequens est, ut nulla sit causa possibilis, quae se non possit necessariò exercere per actum negativum; atque adeò, quae non possit libertate carere ad actum positivum. An verò casu, quòd per actum positivum se exerceat, debeat id liberè praestare, nec necessariò possit, rursus est dubitabile. Arbitror, talem causam possibilem esse. Quia posibles sunt actus positivi intrinsecè, & essentialiter liberi, ut infra quaest. 17. ostendemus. Neque est, cur repugnet causa, quae per solos actus intrinsecè liberos, & non per alios, possit se positivè exerceri. Quae proinde aliter, quam liberè, nequit positivè operari, siue per positivum actum se se exercere.

QVAESTIO V.

Quanam in uniuersum sint requisita ad libertatem actus primi.

83 **Q**uestio haec disputationis praesentis potissima est, utpote in qua potissima, uniuersalissimaque de libertate principia stabilienda mihi sunt. Quoniam autem ad illa maxime conferunt, quae in Pharo Scient. disput. 8. quaest. 5. statui de requisitis ad actum primum, siue potentiam proximam generari, pleraque eorum imprimis ad hanc quaestionem iunt transferenda, & ad positivum applicanda; deinde autem plura alia propria addenda. Curabo autem, quoad fieri poterit, & quantum ipsa materia rulerit, ut pleraque saltem, quae tradentur, aut sint per se euidenter nota, aut ex principijs euidentibus demonstrata. Quo fiet, ut quaestio haec, si non adequatè, maiore saltem ex parte pro eà subroganda veniat, quam in singulis disputationibus metaphysicis huius Operis solemus tradere coalescentem ex propositionibus euidentibus, aut alijs certis, seu per se notis, seu demonstratis, quae ex terminis talis dispu-

tationis componuntur potissimum.

Ad rem ergo suppono primò ex saepe iam in praecedentibus statuta doctrinà, libertatem actus primi (contradictionis scilicet, de qua potissimè est agendum) consistere in duplici potentia proxima, quam habet causa libera, altera ad operandum, altera ad omittendam operationem; dicique potentiam proximam ad operandum, vel ad non operandum, quae immediatè respicit operationem, vel omissionem eius, & qua posita, nihil iam desideratur ex parte causae, ut se se exerceat in actu secundo per operationem ipsam, vel per omissionem operationis, utque absolute, & simpliciter dicatur posse operari. Operatio quippe actus secundus positivus, & eius omisio, siue carentia actus secundus negatiuus dicuntur oppositi contradicòrè inter se. Dico autem, libertatem actus primi consistere in duplici potentia proxima. Quia potentia ad operandum, & potentia ad non operandum duae potentiae sunt saltem formaliter, seu per rationem nostram; eo quòd ex conceptibus proprijs terminos respiciunt distinctos inter se à parte rei, operationem scilicet, & eius carentiam, siue actus secundus positivum, & negatiuum; quidquid sit de illarum aut distinctione, aut identitate reali. De qua in decursu quaestionis succedet sermo.

Secundò suppono ex dictis etiam iam quaest. 2. eiusmodi potentias proximas causa libera aut semper, aut plerunque saltem compleri per aliqua extrinseca distincta ab entitate ipsius causae. Quo fit, ut libertas actus primi in dictis potentijs consistens aut semper, aut plerunque saltem denominatio sit ipsi causae libera semixtrinseca, complectenque multa inter se distincta realiter in suo conceptu, siue in sua essentia reali; (quidquid sit de conceptu formali eius, de quo modo non est curandum); ea omnia nimirum, ex quibus denominatio ipsa dicitur sumi, & quorum quolibet deficiente, ipsa deficeret. Ita enim omnia in talis denominationis conceptu, siue essentia reali intrinsecè claudi tanquam constitutiva intrinseca eius dicta quaest. 2. propositum est demonstratiuè, postmodumque iterum statuatur. Quoniam enim conceptus realis huiusce denominationis, sicut & aliarum similium, non omnia, ex quibus à parte rei coalescit, importet exaequò, & directè, sed pleraque indirectè, siue in obliquo, ut constat ex dictis à nobis in Pharo Scient. disput. 2. quaest. 4. & disput. 8. quaest. 3. saepeque alijs; haec tamen, quae in obliquo, siue de connotato importantur, non ob id desinunt ad illum pertinere intrinsecè tanquam quaedam constitutiva essentiae eius. Ea quippe est talis conceptus essentia, dicere aliquid, aut aliqua tantum in recto, & cetera in obliquo. Quo iure essentia per accidens, ensque per accidens appellatur, prout in eadem Pharo exposuimus disput. 9. quaest. 2.

Tertiò suppono, intrinsecè requisita dici ad libertatem actus primi, quaecunque conceptum, siue essentiam realem eius intrinsecè modo dicto constituunt. Extrinsecè autem ad talem libertatem, talemve ipsius essentiam requiri dicitur id, cum quo illa iam adaequate constituta tanquam cum termino extra se posito connexa est. Cetera verò, quae neque ipsam constituunt, neque ipsius terminant connexionem, ad ipsam nullo modo requisita esse dicuntur. Potest autem dicta libertas, siue realis eius essentia cum alio quo.